

@font-face { font-family: bgcyrillic; src: url('https://bgkalendar.com/fonts/notoserif-regular.php'); } * { font-family: bgcyrillic; }

СПЕЦИАЛНО ЗА ДЕБАТИ.бг, Константин Мегаров: Чрез гревния ни календар достигаме до по-точна датировка на покръстването на България

от **Васил Димов** - 08.04.2018, 12:00

На снимката: Константин Мегаров

Константин Мегаров е роден на 26 август 1969 година в град София. Завършва Националната гимназия за гревни езици и култури „Свети Константин Кирил Философ” с дипломна работа върху гревноримския календар. Магистър по класическа филология на Софийския университет „Свети Климент Охридски”. Бил е хоноруван преподавател по старогръцки език в СУ, преподавал е латински език в Американския колеж в София. Редактор на седем книги. Дългогодишен изследовател на календарните системи със специален фокус в областта на гревнобългарския календар и свързаните с него обичаи и ритуали.

Вие реконструирате гревнобългарската календарна система. Съществувал ли е „предхристиянски” Великден?

Да, но в гревния ни календар вероятно е бил през май и имал важната функция да коригира календарния цикъл. Според предложена най-напред от краеведа Георги Любенов Велев хипотеза Великденът заел мястото на „втория нулев“ (високосния) ден от стария ни календар. Празникът коригирал календарния цикъл и се отбелязвал веднъж на четири години. Вторият „нулев“ ден отграничава началото на нов четиригодишен период. Изглежда логично вмъкването му в геноноцие между четвъртото и петото от петия месец. Тук е моментът да подчертая, че в календарната реконструкция, която съм предложил, стават видни взаимните влияния в процеса на оформяне на гревнобългарската и китайската календарни системи. По тази причина понякога ще се налага да се правят аналогии между двете и между светогледите, които стоят зад тях. Подчертавам това с ясното съзнание за всички импликации, които следват оттук.

Не твърде използвана поатка също подкрепя изложеното. Старобългарски превод на „Четири слова против арианите“ от Свети Атанасий Александрийски (293/8–373 година) е достигнал в четири пълни и в един частичен препис от XV, в два преписа от XVI и в един от XVII век – всичките руски.

Най-старият е създаден през 1489 година в Новгород „от стари български книги“ по нареждане на дякон Герасим Поповка от брат му Митя (ръкописа съхранява Руската национална библиотека в Санкт Петербург). Приписката предпоставя ценни сведения: за превода от Методиевия ученик епископ Константин Преславски през 906 година по повеля на княз Симеон; за преписването в устието на Тича от черноризец Тодор (вероятно син на Докс, брата на княз Борис) през следващата 907 година; за съградената „Златна църква“ в Преслав; за сетния миг на Свети Борис-Михаил (2 май 907 година, събота вечерта); дори за всенародното покръстване, датирано с „етх бехти“ /година на кучето по стария календар/.

Датираната по гревнобългарския календар „година на кучето“ завършва дванадесетгодишния календарен цикъл, чието начало дава „година на глизана (свиня)“ – явен аналог спрямо мястото на Великия предел (*Тай Ци* при китайците). За щастие върху две страни на капител, поддържал купола тъкмо на споменатата Златна църква, са останали фигури на петел и на куче. Животните нямаше да бъдат редом, ако именно с годината на кучето („етх“ – *гревнобългарски*) не завършваше календарният цикъл на предците ни.

Уместно е допускането, че отколе българите са добавяли високосни дни на четвъртата, осмата и дванадесетата година от цикъла – съответно годините Барс (Тигър), Кон и Куче. Струва си да обозрем иконографията на изумителния релеф с Мадарския конник, където абсолютно същите три животни загатват кръгова композиция. Ездачът пък напомня за човешкия дял през второто четиримесечие на годината, както и за мястото на Великдена тъкмо в този период!

Мадарският конник

Отбелязваме, че числото 5508 [години преди Христа] от познатата ни като византийска ера има за делител 12 и образува точно 459 календарни цикъла. Ползваният в науката Симеонов сборник привежда откъс от църковния историк Евсевий Кесарийски (живял между 263 и 339 година), според когото между Сътворението и Рождество Христово изминали 5508 лета.

Можем ли всъщност да говорим за система? Какво ни казва главният източник – “Именник на българските владетели”?

Разбира се, тя е налице. Проучвайки аналогията между месеци в годишния ход и години от цикъла, откриваме интересен факт. Познати са редът и прагматичните названия за животни-епоними поне на първите седем циклови години. Благогарение на памиро-урански паралели у старши научния сътрудник в Икономическия институт към Българска академия на науките, доктор Петър Добрев, са разгадани имената на месеците през първата половина на годината. Единствено гумата „вечем“ не твърде убедително е свързана с петия месец. По-редно е да я отнесем към седмия, без да рушим непоправимо периодичността. Мотивираме се с говода, че възшествие на владетел би трябвало да се планира и осъществи в първата годишна половина – предвид възхождащата активност на мъжката сила и дяла на Небето (овластяващо!) през първото четиримесечие.

Справката сочи, че петима от посочените в „Именник на българските владетели“ сякаш не се вписват в схемата. Курт и Безмер заемат престола през месеца *вечем*, което явно благоприятства, щом седмията символизира жизненост на

мъжката сила, обръщайки внимание и на годишния максимум в **ян**-активността. Засега привлича изглежда съпоставка между „вечем“ и особената гума „вихтун“, тълкувана от изследвачи в смисъл на „промяна, смяна“. Предстои да изясним, че в началото на седмия месец е отбелязвано изменение в предвечната енергия, което предците ни конгенуално наричат „годиняс/у/ване“. Аналогична функция има в календарния цикъл и годината змия – „*дилом*“, посочена като възвестна за легендарните Авитохол и Ирник. Останалите случаи са кановите Севар и Телец, които, според документа, поемат властта през последния (!) годишен месец. Едва ли е незначителен фактът, че Телец представлявал „новия“ боилски рог Угаин. Възкачването на личност като Исперих на престола в единадесетия месец загатва внезапни и извънредни обстоятелства в отношенията с предшественика му Безмер (независимо кой владетел стои за последното име).

Как се вписва Великден в концепцията? За разлика от високосното генонощие Великденът е подвижен празник в неделята след първото пролетно пълнолуние (за православието гуапазонът е между четвърти април и осми май по Грегорианското летоброене). Възкресение Христово сякаш трае три дни почти веднага след всенародното покръстване. Едва ли обаче сънародник не е чул и употребил израза „Всеки ден не е Великден“, намекващ за еднодневен празник със сходни концепция и/или название.

Как се свързват старият и новият празник? Какво е мястото на гревния ни календар след приемане на християнството и помага ли той да датираме по-точно исторически събития?

При завръщане към звездния миг за новата религия установяваме, че годината „*етх*“ съответства на 866-а от новата ера. Припомням, че черноризецът Тодор Доксов е датирал покръстването като сторено в годината „*етх* бехти“. Първите й четири месеца съвпадат с 6374 година от сътворението на света, което показва, че пог „бехти“ може дори да не стои конкретен месец. В анали на реймския архиепископ Хинкмар пише: „Българският крал, който предната година[...]беше намислил да стане християнин, прие светото кръщение“. Знаем за пратеници на княз Борис при папа Николай I (с понтификат между 24 април 858 и 13 ноември 867 година) отишли в Рим през август 866 година, когато бунтът на боилите вече бил потушен. Из средновековна Западна Европа години започват на 1 януари, 25 март (Благовещение) или 25 декември (Коледа/ Рождество Христово). Щом обсъждаме висш католически духовник, би отпаднала първата дата. Ако архиепископът ползва „рождественски“ стил, т. е. годината започва от Коледа, търсененият период е от 25.XII.866 до 24.XII.867 година. Противоречието с други свидетелства дава предимство на летоброения стил „благовещенски“, тоест събитието било между 25.III.866 и 24.III.867 година.

Сведенията поставят покръстването преди края на юли 866-а вместо в края на предната 865 година, каквото е становището на изтъкнатия ни историк професор Васил Златарски (роген на 14 ноември 1866 година във Велико Търново, починал на 15 декември 1935 година в София). Поради написаното то Хинкмар явно отпада възможността християнството да бъде официализирано в България през осмия годишен месец.

Обобщавам с предложение за всенародното покръстване при Свети княз Борис-Михаил да приемем по нов стил датата **28 /29/ април 866 година.**

Вие виждате отражението на гревната календарна система и светоглед в българските обичаи и ритуали по празниците въпреки практиката на християнството да ги интегрира в своята концепция и дори да ги асимилира, за да се наложи без съпротива. Бихте ли ги илюстрирали с примери?

Проявленията са изобилни и изчерпателното им изследване е мащабна задача. Трябва не просто да се описват обичаите и практиките, а да се търси смисълът заг тях, да се зададе въпросът „защо това се прави?“, а не само „какво представлява?“.

Рождество и Възкресение са в центъра на християнската празнична система. Дали заг гревнобългарските аналози – Коледа и Великден – стоят тъкмо гвата „нулеви“ дни от стария ни календар? Подробно заключение би обяснило защо хлябовете за тях си приличат. Единствена отлика представляват загължителните яйца по великденски колаци, които Димитър Маринов гетайлно описва. Върху повечето погачи има четири червени и едно бяло (в средата), символи за конкретна норма у предците ни. От позициите на вярата в неизменността на Небесния път (Тангра) червените яйца биха обозначили изминалите четири години до поредния „нулев“ ден, който бива представян чрез бяло яйце. Тук виждаме връзката с китайския светоглед. Според гревнокитайската „И цзин“ червеното (стихия Огън) съответства на положителната сила, сред чиито аналози спада времето; бялото (стихия Метал) е цвят адекват на отрицателната сила, към чиито адекватни спада пространството, с други думи – местоположението за втория „празен“ ден в календара. Търсим основание за практиката на високосна година да се носи сребро като метален адекват спрямо **ин**. Символизира Небето кръг – образ за цикличността на времето, означава Земята квадрат, напомнящ за четирите страни на света. Небето е подвижност, Земята – стабилност. Пространствено връзката между небесен свог и време визуализират генонощните и годишните гвижения на космични тела. Небето, глобална изява на Великия предел (*Тай Цзи*), тоест янска, разгръща във времето свое влияние върху земните събития, представящи ински прояви.

Нека посочим, че християните у нас наричат сèдмицата след Великден освен „Светла” още и „Празна” (в смисъл на празнична)! Бялото яйце по колаците изпъква на фона на червените, стоейки или в центъра на обредния хляб, или от едната страна – срещу всички тях. За доказателство, че у предтечите ни червеният цвят по яйцата се свързва с могъществото на положителната сила, служи фактът, че растенията за същата багра са събирани на Янбовден, в апогея на самата мъжка мощ.

От християнски позиции яйцата върху обредни хлябове символизируют евангелистите и възкръсналия Христос, по традиция с бялото отговяват на Великден. Това съответства както на старото схващане за начало на четиригодишен цикъл, така и на новата идея (с прогласената възможност) за вечен живот чрез победа над силите на смъртта. Не подминаваме случая, когато върху краваи за Великден има комбинации от три или четири червени и две бели яйца. Явно с тях бива представян пълният цикъл с двата извънкалендарни дни в началото и в края му.

За разлика от празничните хлябове, върху колаците, гарявани от лазарките, яйцата са винаги червени и пак наброяват пет. С поднасянето им на кумицата привършва периодът на говеене пред нея. Възможните обяснения за броя са две. От една страна червената петица яйца символизира върхова **ин**-жизненост като законна спътница на **ян**-активност. Такава е нормата за вече свършеното състояние на приключили лазаруването девизи, които могат да сключват брак. Сред тях кумицата е моментно олицетворение на **ин**-жизненост във висшата ѝ проява. От друга страна точно пет геноноция са минали от началото на петия месец (вторият „нулев” ден не попада в сметката!). Логично е новопроизведените момичета да гостуват у своята кумица преди обяд, когато същата двойка сили възхождат към генонощен максимум.

Посещенията у кръстници и кумове бележат обновена световна хармония – ръководен принцип за обществени, роднински и семейни отношения. На Великден са обичайни гостувания на младоженци у кумове и родители на булката. Поднасят се с поклон: каниски, боядисани яйца, бъклици (с ракия/вино), сладки баницы, които гостите оставят с целуване на ръка. Младоженците приемат подобни дарове, при размяната дават с десницата, а кумата гарява с лявата ръка (традиционно почетната!).

Едва следобед по традиция започва люлеенето. Всяка млада жена носи най-новата и най-хубавата си премяна, извадила е от скрина скъпи накити и нанизы от жълтици. Така показва сръчност, усет и погребба. Момичета, олицетворяващи активното начало, люшкат момичета като адекватни на пасивното. Край извитото хоро издигат гървени люлки и въртележки. Ритуалната веселба се плаца пак с бяло яйце. След празника събраното продават, а средствата отиват или за

майсторите на гървените съоръжения, или за селищна нужда. Има сведения, че на Великден се играе по песни на гвойки момичета. Хорото пак затваря кръга, изцяло подчинен на женската жизненост и хармонизира с моментното състояние на първичната енергия.

Обобщаваме с напояването, че в прагредното ни летоброене Гергьовден предхожда „закования“ през май Великден, честван извънкалендарно (гори отвъд-календарно!) между четвъртия и петия ден от петия месец (съответно винаги събота и неделя). Останало е поверието „личен ден Великден, по-личен Гергьовден“, което е кощунствено от строго християнска гледна точка и това свидетелства за гревните му корени.